

спортивні ігри, різні громадські доручення на основі довіри (але при суворому контролі), вплив колективу, аналіз неправильної поведінки в групі дітей. У процесі трудового виховання у таких дітей поступово згладжуються утриманські установки, з'являється потреба в продуктивній діяльності. До дітей і підлітків з істероїдними рисами особистості ставлення має бути рівним і стриманим. Необхідно добирати заняття, що відповідають їхнім інтересам і можливостям. Треба домагатися здолання уявлення хворого про його виключність, вчити його вміння підкоряти свої інтереси інтересам колективу, виховувати почуття товариськості, дисципліни і відповідальності.

Лікувально-педагогічні заходи проводять як у стаціонарних, так і в амбулаторних умовах. В останньому випадку вони складаються з навчання батьків правильного педагогічного підходу до хворих дітей, роботи з персоналом дитячих установ, шкільними працівниками і з психогігієнічних і психопрофілактичних заходів. Знання психологічної атмосфери в сім'ї і класі допомагає лікарю і педагогу в виборі обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на гармонійний розвиток особистості через усунення психологічної дисгармонії.

Література

1. Антоненко Л. Школа гуманного виховання // Завуч. – 2003. – №4. – С. 23-24.
2. Кондрашова Л.В. Превентивна педагогіка. – К.: Вища школа, 2005.
3. Кузнецов В.М., Чернявський В.М. Психіатрія. – К., – 1993.
4. Шевцов А.Г. Открытая модель социальной реабилитации людей с инвалидностью и современный мир. – 2003. – № 1.

Г.Б.Штельмах, О.В.Штельмах

ТИПОЛОГІЯ СТОСУНКІВ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

Авторы рассматривают различные подходы к определению понятия типологии отношений и пути их формирования в процессе повышения квалификации учителей.

The authors define different approaches to the notion of relations' typology and ways of forming them in the process of the improvement of professional teachers' skill.

Актуальність і доцільність статті зумовлені концептуальними положеннями модернізації системи педагогічної освіти в Україні. Глибокі соціально-економічні перетворення, що були проведені в Україні, розвиток ринкових відносин, підвищення ролі фахівців,

орієнтованих на нові реалії життя, інтелектуально та духовно розвинених у перебудові країни вимагають більш високої якості підготовки педагогічних кадрів у сучасній системі освіти. Особливого значення набуває вдосконалення педагогічного професіоналізму вчителів-початківців, зміст якого цілком змінюється у нових умовах вітчизняної освіти.

Модернізація системи підвищення кваліфікації спрямовується на формування творчої особистості вчителя, здатної орієнтуватися в реаліях та перспективах соціокультурної динаміки, підготовленої до життя і виховання дітей в суспільстві. Держава визнає одну з найважливіших умов модернізації педагогічної освіти – підготовку і професійне вдосконалення педагогічних кадрів. Вихідні концептуальні положення щодо професійної підготовки вчителів закладено в законах України “Про загальну середню освіту”, “Про вищу освіту”, “Державній програмі “Вчитель””.

Потреба в самостійних, творчих вчителях передбачає розв’язання проблеми розвитку нового мислення, творчої діяльності людини в усіх сферах людського життя. Одним із стратегічних завдань, визначених у Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття), є створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації та самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі.

Вдосконалення педагогічного професіоналізму педагогічних кадрів здійснюється на загальнонауковому, загальнопедагогічному і фаховому рівнях. Цей процес пронизує ряд циклів навчальних дисциплін та видів навчально-дослідницької діяльності педагогів. Складність і поліаспектність проблеми вдосконалення педагогічного професіоналізму призводить до того, що вона супроводжується низкою суперечностей між:

- традиційним і сциєнтично-технократичним і новітнім гуманістичним напрямками вдосконалення педагогічного професіоналізму педагогічних кадрів, пов’язаними із зміною освітньої парадигми;
- змістом взаємодії середньої загальноосвітньої школи і вищого навчального закладу, який через скорочення часу на сумісну співпрацю набув характеру мінімізованої дидактичної структури, і потребами суспільства у високо освічених фахівцях;
- традиційною системою перепідготовки педагогічних кадрів і необхідністю в індивідуальному творчому характері їх практичної

діяльності у створенні партнерських стосунків на курсах підвищення кваліфікації вчителів;

- потребами шкільних методистів у знаннях, уміннях і навичках дослідницької роботи (гнучкість, мобільність, варіативність) і відсутністю науково обґрунтованої системи і технології взаємодії середньої і вищої школи щодо дослідницької діяльності.

Суть основних суперечностей, які виникають у процесі розв'язання зазначеної проблеми, полягає в необхідності підготовки нової генерації педагогічних кадрів з високим професіоналізмом. Значущість удосконалення професійної підготовки вчителів посилюється й виникненням нових перспективних форм навчання, однією з яких є взаємодія середньої загальноосвітньої школи і вищого навчального закладу. Незважаючи на численність досліджень, і досі не існує єдиного підходу до визначення змісту взаємодії в системі “школа-вуз”, і визначення комплексу теоретичних і методичних засад щодо її ефективності в напрямку вдосконалення професіоналізму вчителів-початківців. За таких умов виникає об'єктивна потреба вивчення і усунення цих суперечностей.

Поліаспектність даної проблеми знайшла своє відображення у різних напрямках педагогічних досліджень.

Широке коло проблем загальнопедагогічної підготовки вчителів досліджено вченими-педагогами О.Абдуліною, А.Алексюком, Ю.Бабанським, А.Белявою, І.Богдановою, І.Зязюном, Н.Кузьміною, А.Лігоцьким, В.Лозовою, В.Радуллом, Л.Савенковою, В.Сагардою, С.Сисоєвою, М.Сметанським, Г.Троцько, М.Фіцулою, В.Чайкою та ін.

Проблему педагогічного спілкування як запоруку ефективної взаємодії досліджували зарубіжні вчені М.Аргіл, Г.Баннер, Е.Врегг, Д.Ейсенсон, П.Екман, Х.Кеннон, Д.Крістал, І.Салбергер. Вони аналізували питання авторитету, етики вчителя, вивчали особливості емоційного впливу вчителя на аудиторію, обґрунтовуючи потребу у використанні природної мови у спілкуванні.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що проблемі неперервності педагогічної освіти присвячені праці А.М.Алексюка, В.І.Лугового, В.К.Майбороди, В.Я.Ликової, О.Г.Мороза та ін.; формуванню і розвитку педагогічної майстерності вчителя праці Б.Д.Грінченка, І.А.Зязюна, Л.І.Рувинського, Н.М.Тарасевича, Г.Ф.Чупилко та ін.; формуванню особистісної культури (В.А.Кан-Калик, О.П.Рудницька, Р.І.Хмелюк та ін.); підготовці студентів педагогічного вузу до професійної діяльності

(О.О.Абдулліна, С.П.Белозерцев, В.І.Бондар, В.А.Семиченко, М.І.Шкіль та ін.) тощо.

Значний внесок у розробку теоретичних основ педагогічного професіоналізму зробили Ф.М.Гоноболін, Н.В.Кузьміна, Л.В.Кондрашова, О.Г.Мороз, В.О.Сластьонін, Р.І.Хмелюк, О.І.Щербаков та ін.

Є праці по вивченню і узагальненню передового педагогічного досвіду (Т.Р.Абдулаєв, О.О.Автономова, Ю.К.Бабанський, П.І.Хмара та ін.); по організації методичної роботи в школі (В.М.Бегей, С.С.Березняк, В.Г.Бондар, Г.І.Горська, А.Д.Демінцев, Л.П.Кібардіна, М.І.Кондаков, Р.А.Курбатов, І.П.Раченко, М.М.Скаткін, Г.Г.Трубій та ін.).

Усе частіше увагу вчених привертає проблема підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (О.Д.Алферов, М.В.Борисов, С.В.Калінкін, В.В.Краєвський, С.В.Крисяк, Д.І.Румянцева та ін.). Є праці, в яких розкриваються питання сумісної роботи педагогічних навчальних закладів і шкіл по підвищенню кваліфікації вчителів і працівників освіти (С.В.Калінкін, М.В.Олександров, В.Ф.Соколов, Т.П.Тонконога та ін.). Особливого значення для нашого дослідження набувають наукові розробки В.Г.Бочарової, В.З.Вульfoва, Г.М.Низової, Л.Е.Орбан-Лембрик, В.Д.Семенова, Г.Г.Хрипкової, Б.С.Ширвіндта, присвячені педагогічній концепції взаємодії школи та інших навчальних закладів.

Аналіз літератури свідчить про те, що мало уваги науковці приділяють типології стосунків під час процесу підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Характер взаємин між викладачами вищої школи і шкільними вчителями при виконанні цільової діяльності визначається її змістом і формою організації. У процесі виконання цієї діяльності виникає два типи стосунків. Перший тип – суб'єктивно-об'єктивні стосунки складеного ставлення до того, що є її предметним змістом, до об'єктів своєї діяльності.

Процес формування цього типу стосунків зумовлює необхідність засвоєння вчителями змістової й операційної сторін діяльності. На курсах підвищення кваліфікації це засвоєння нових знань, передбачених навчальними планами і програмами та способів оволодіння цим змістом, розумових і практичних дій. З даним типом стосунків пов'язане формування педагога як суб'єкта діяльності.

Другий тип стосунків – це суб'єктивно-суб'єктивні стосунки викладача та вчителя і взаємини педагогів між собою, у ході яких проявляється, на наш погляд, сумісність, яка тісно пов'язана з іншими

ознаками, зокрема – предметністю. Оволодіння предметним змістом діяльності здійснюється шляхом взаємодії людей, які її виконують.

Не всі види діяльності володіють рівними можливостями формування у педагогів “суб’єктивно-суб’єктивних” стосунків.

Основним видом діяльності педагогів на курсах підвищення кваліфікації є навчання. При цьому велика увага зосереджена на формуванні вчителя як суб’єкта навчальної діяльності, але при цьому менше уваги приділяється формуванню особистісних якостей вчителів.

Останнім часом на курсах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів застосовується інша модель перепідготовки вчителів, коли вони разом з викладачами засвоюють прийоми навчання і спілкування. Це вимагає створення такого типу навчальної взаємодії і співпраці під час підвищення кваліфікації вчителів, при якому забезпечується творча продуктивність діяльності і пов’язане з нею розширення кола мотивів, формування педагога як особистості.

Організуючи навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогів, не можливо не враховувати необхідність формування ставлення до цих людей, з якими спілкуєшся у процесі цієї діяльності, інакше можна дійти до формалізму під час курсової перепідготовки учительських кадрів.

Учителі, які пройшли курсову перепідготовку, відрізняються від своїх колег високим інтелектуальним рівнем, розкутістю, вимогливістю, їм притаманний педагогічний альтруїзм.

Література

1. Цимбалюк І.М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці. – Науково-методичний посібник для підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.–К.:ТОВ “Видавничий дім “Професіонал””, 2004. – 150с.

Е.Є.Мойсеєнко

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ “ЖИТТЄВИЙ ДОСВІД” ТА ЙОГО ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

В статье обосновывается необходимость гармонизации знаний и жизненного опыта детей дошкольного возраста как условия развития личности ребенка. На основе анализа научной литературы раскрывается сущность понятий “жизненный опыт” и его основные характеристики.

The author in the article proves the necessity to harmonize knowledge and experience of preschool children as the conditions of child's